

ibn haldun'un önemi

Medeniyeti empirik bir disiplin haline getirerek umran yani sosyoloji ilmini kurmuştur.

Tek tip medeniyet anlayışından ziyade çoğulu bir medeniyet anlayışını sistematik bir şekilde savunan ilk düşünürdür.

İbn Haldun'un medeniyet tasavvuru, evrimi değil döngüsel bir anlayış üzerine bina edilmiştir. Bu yaklaşımından ötürü bugünün sosyal bilim anlayışına alternatif bir anlatı özelliğine sahiptir.

Fıkıh, kelim, hadis, matematik, mantık, edebiyat, tasavvuf, tarih, coğrafya gibi pek çok alanda engin bir birikime sahip olan İbn Haldun, indirgemeci değil bütüncül bir sosyal bilim anlayışına sahiptir.

Kült eseri *Mukaddime*'de toplumu; tarihten coğrafyaya, siyasetten ekonomiye, eğitimden ilahiyata kadar pek çok alanda inceleyerek holistik bir şekilde ele almıştır.

İbn Haldun'un sistematize ettiği "adalet dairesi" ve "tavırlar nazariyesi"nde ortaya attığı fikirler, Osmanlılar tarafından devlet yönetimi esnasında ciddiye alınmış ve uygulamaya geçirilmiştir.

Osmanlı aydınlarının başucu kitabı olan *Mukaddime*, Katip Çelebi'den Naima'ya, Kemalpaşazade'den Ahmet Cevdet Paşa'ya kadar Osmanlı'nın pek çok müfekkiri derinden etkilemiştir.

"Toplumsal gerçeklikle uyum olmayan hiçbir bilgi bilimsel olamaz" anlayışıyla hareket eden ve geliştirmiş olduğu "ilm-i umran" metoduyla sosyal bilimlerde çığır açmış bir düşünür olan İbn Haldun, yorumlayıcı tarih ve sosyoloji disiplinlerinin kurucu babasıdır.

"Allah'ın toplumsal sünnetullahını anlamaya çalıştığını" söyleyen İbn Haldun, toplumsal olanın aneak zahiri gözlemler sonucunda anlaşılabilirliğini savunarak kendisinden önce gelen düşünürlerden farklı bir perspektif oluşturmuştur.

İslam bilim tarihinin en okunaklı simalarından biri olan İbn Haldun, seleflerinin görüşlerini ileri taşıyan bir teori geliştirmiştir.

Geliştirmiş olduğu bedevi/hadari, asabiyet, tavırlar nazariyesi, umran gibi kavramlar hâlâ güncelliğini korumaktadır.

1362: Fas'taki bütün görevlerini bırakarak Endülüs'e geçti ve Endülüs sultanı tarafından Kastilya Kralı Zalim Pedro ile görüşmelerde bulunmak ve siyasi ilişkileri düzeltmek için İshbiliye'ye gönderildi.

Endülüs

Fas

1354: Merini sultanı Ebu İnan'ın daveti üzerine Fas'a gitti. Ebu İnan, İbn Haldun'u "katip" ve "mühürdar" olarak atadı.

Fas'ta geçen yıllarında gerek kütüphane çalışmalarıyla gerekse de bölgede bulunan âlimlerle yaptığı tartışmalarla ilmi çalışmalarına devam etti.

Birtakım siyasi olaylar yüzünden 25 yaşında hapse atıldı ve iki yıl hapsede kaldı.

1359: Ebu Salim, Merini sultanı olunca İbn Haldun'u "sır katipliği" görevine getirdi.

1361: Hâkimlik görevine getirildi.

Cezayir

1365: Cezayir'de bulunan Beçaye sultanının, kendisine "haciplik" görevi teklif etmesi sebebiyle buraya geldi ve en yetkili kişi olarak devleti yönetmeye başladı. Aynı zamanda hatiplik ve ders verme işlerini de sürdürdü.

Beçaye tahtında yaşanan birtakım iktidar mücadeleleri sonucunda buradan ayrılarak kabilelerin yoğun olarak yaşadığı Biskre bölgesine gitti. Altı yıl kaldığı Biskre'de bulunan kabileleri yakından tanıma fırsatı buldu. Kabileler üzerinde yapmış olduğu gözlemler, teorisini geliştirmede İbn Haldun'a çok katkı sağladı.

1332: Asıl adı Ebuzeyd Abdurrahman bin Muhammed bin Haldun El Hadrami olan İbn Haldun, 27 Mayıs'ta dünyaya geldi.

İlk eğitimini aynı zamanda bir alim olan babasından alan İbn Haldun, yaşadığı coğrafyanın ünlü alimlerinden de Kur'an ilimleri, kıraat, hadis, fıkıh, kelim, matematik, mantık, edebiyat gibi pek çok alanda esaslı bir eğitim gördü.

Özellikle el-Abili'den aldığı matematik, felsefe ve mantık derslerinde Fahreddin Er Razi'nin kelim ekolü ve usulüyle tanıştı. Bu tanışıklık İbn Haldun'da ömrü boyunca sürecektir fikri bir etkiye sebep oldu.

1348: İbn Haldun, yaşadığı coğrafyayı etkisi altına alan büyük veba salgını sonucunda ailesini kaybetti.

İbn Haldun, 20'li yaşlarına varmadan Tunus Sultanı II. Ebu İshak'ın "alame katibi" olarak göreve başladı. Bu onun ilk devlet adamlığı tecrübesiydi.

1378: Yazmakta olduğu kitabı için kaynak eserlere ihtiyaç duyduğundan tekrar Tunus'a döndü. Hem ilmi çalışmalarına devam etti hem de ders verdi.

Tunus

Kahire

1382: Kahire'ye gitti. Kahire'de Ezher Camii'nde verdiği dersler büyük ilgi gördü ve çevresine pek çok öğrenci topladı.

Bir süre sonra Kahire'de ki Kamhiye Medresesi'nde müderrisliğe atanan İbn Haldun'un derslerine birçok âlim ve devlet adamı da katılmaya başladı.

İbn Haldun, Mısır'da bulunduğu yıllarda Memlük Sultanı Berkük tarafından Maliki baş kadılığına atandı.

1387: Hac görevini yerine getirdikten sonra tekrar Kahire'ye dönen İbn Haldun, 1389'da Şagatmışiye Medresesi müderrisliğine getirildi ve burada hadis dersleri verdi.

1406: Hayatının ilk 20 yılını Tunus'ta, 26 yılını Cezayir, Fas ve Endülüs'te, dört yılını yine Tunus'ta, son 24 yılını da Kahire'de geçiren İbn Haldun, 17 Mart günü Mısır'da yaşamını yitirdi.

Kabileleri yakından tanıması sebebiyle bölge sultanları tarafından bir müddet kabileler ile merkez arasında "diplomatlık" görevi yürüttü.

1375: Bugünkü Cezayir'de bulunan Tilimsan bölgesine geçti ve burada kendini ilmi çalışmalara verdi. Bu bölgede bulunan İbn Selame Kalesi'ne yerleşen İbn Haldun, burada dört yıl sakin bir hayat yaşadı. Meşhur eseri *el-İber*'i ve bu eserin giriş kitabı olan *Mukaddime*'sinin müsveddelerini 1377 yılında bu kalede tamamladı.

Suriye

1399: Yeniden Maliki baş kadılığına getirilen İbn Haldun, Memlük Sultanı Nasır Ferec'in 1400 yılında Suriye'ye yaptığı sefere katıldı. Sefer dönüşü ise Kudüs'ü ve Hz. İbrahim'in kabrini ziyaret etti.

1401: Timur'un Suriye'ye saldırdığı ve Halep'i zapt etmek üzere olduğu haberleri yayılınca Memlük ordusuyla birlikte tekrar Suriye'ye gitti. Suriye'de Timur'la özel bir görüşme yapan İbn Haldun, Timur'a ünlü eseri *Mukaddime* ve bu eserinde sistemleştirdiği "asabiyet teorisi" hakkında birtakım bilgiler verdi.

Siyaset mekanizmasının işleminde, adalet mefhumu şüphesiz ki merkezî bir konumda olmalı. Zira temelini adaletle dayandırmayan her siyasetin sonunda bir cellafta döndüğüdürün misalleriyle dolu insanlık tarihi. 14'üncü yüzyılda yaşamış bir deha olan İbn Haldun, *Mukaddime* adlı kült eserinde egemen olanın izlemesi gereken siyaseti, dairesel bir formülasyonla açıklamaya çalışmış bizlere.